

Bondeskovenes natur

Lørdag den 14. maj inviterede Danmarks Naturfredningsforening Bornholm og Naturhistorisk Forening for Bornholm deres medlemmer til ekskursionen Bondeskovenes natur. Mødestedet var Lille Almegårdsvej 3 på det militære øvelsesterræn og leder var Jens Christensen.

Ekskursionen blev afviklet på det militære øvelsesterræn i smukt forårsvejr

Jens gav deltagerne en grundig indføring i bondeskovenes natur og fremviste et stort udvalg af planter

Forhistorien.

I oktober 2007 vedtog Bornholms kommunalbestyrelse en **Varmeplan Bornholm**, og det var en forudsætning, at der skulle anvendes lokale brændsler ved udbygningen af fjernvarmen.

Det var lidt af en udfordring for de bornholmske bondeskove og deres natur, som i generationer havde været underlagt driftsformen ”plukhugst”, hvor ejeren, når behov opstod, hentede sit nødvendige træ, med en flora og fauna med stor såkaldt **kontinuitet**.

I 2009 blev der af Foreningen Bornholm og Danmarks Naturfredningsforening rejst fredningssag på sådan en bondeskov, nemlig en del af Svartingedalen, og fredningen var en realitet i 2013. Ejeren fik et større beløb som kompensation for, at han skulle lade skoven i fred og kun foretage plukhugst.

Alligevel påbegyndte ejer, tilskyndet af en lokal skoventreprenør i 2016 at fælde store dele af skoven til stor skade for områdets natur og den biologiske kontinuitet, som han kort forinden havde fået en stor sum penge for at bevare.

Fredet naturskov i Svartingedalen konverteret til flis i 2016

Og sådan fortsatte det flere steder på øen.

Større og mindre gårdskove, der alle havde ligget uberørt og beskyttet i flere generationer blev underlagt en maskinel plukhugst eller helt fældet til skade for den biologiske mangfoldighed.

Mere end ni hektar bondeskov fældet og hugget til flis i 2016 ved Tornby. Foto: Jens Christensen

Flere hundrede års naturskov fældet på få timer til skade for områdets natur. Foto: Jens Christensen

Det har derfor længe været et ønske for Danmarks Naturfredningsforening Bornholm og Naturhistorisk Forening for Bornholm at få udbredt kendskabet til bondeskovenes natur til et større publikum.

Allerede maj 2020 var der planlagt en tur med Jens Christensen som leder, men Corona kom på tværs. Også i 2021 var det ikke muligt, men i år kunne det ske.

Således samledes 22 deltagere med Jens på Almegårdsterrænet ved det tidligere Liliendal, hvor Jens efter at have boet i området i flere år havde kendskab til en flot bornholmsk bondeskov.

Skoven tilhører i dag Staten, der erhvervede den og de omliggende arealer med huse i februar 1990, da man planlagde øvelsesvirksomhed med tunge kampvogne.

Dengang indeholdt skoven en samling af større og gamle egetræer, men de blev af årsager, der mangler en fornuftig forklaring fældet inden kampvognene kunne indtage arealet. I november 1999 blev skoven udlagt som fredskov.

Naturbeskyttelsesloven fra 1992 har i sin §3 en række naturtyper i det åbne land, som loven skal sikre beskyttelse, men der er INTET nævnt om skovens naturtyper. Ikke engang Skovloven beskæftiger sig med denne natur.

Skovbrynet omkring skoven er domineret af fuglekirsebær, der netop nu midt i maj står i fuldt flor.

Skovens skovbryn var et sandt flor af fuglekirsebærblomster

Skoven virker fugtig og flere mindre grøfter sørger for en vandaflledning fra den højere liggende del af skoven mod syd, hvor grundfjeldet mere eller mindre kommer frem i overfladen.

På denne fugtige og "frodige" skovbund blev deltagerne præsenteret for vorterod, hvide og gule anemoner, hulrodet og lille lærkespore, kratviol, nyrebladet ranunkel, skælrod samt skovstar.

Jens fremviser skovbundens skov-star

I en mindre "afdeling for sig" var der et større forekomst af skovløg, populært kaldet vild porre eller forårsløg, og vild løg samt eng-nellikerod, firblad og dunet steffensurt.

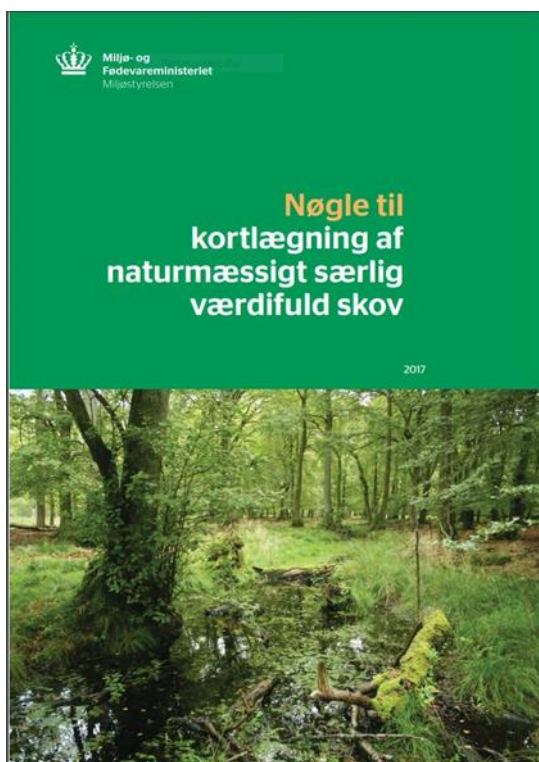
Endelig var en større lysning i skoven domineret af tyndakset gøgeurt, æg-fliglæbe og skov-gøgelilje. Vi så den ikke, men Jens kunne berette, at han også havde fundet en fjerde orkide i området, nemlig skov-hullæbe.

En naturskogs kvaliteter er en stor artsvariation af træer samt de mange forskellige levesteder i skovens forskellige lag: kronen, mellemlaget, busklaget og skovbunden.

Af træer bemærkede man eg, ask, hassel, kirsebær, rødel og rødgran og i busklaget var der almindelig hyld og hvidtjørn.

Således beriget med et stort antal præsenterede almindelige og mindre almindelige arter kunne man i sit stille sind tænke, at hvis det en dag blev besluttet af ejer, at skoven skulle ryddes for sine værdier af trævækst for at få det solgt til flis, kunne man så ikke gøre noget for at forhindre det.

Jo, ultimativt kunne man frede skoven, men det ville være en bekostelig affære. Og så var det, at Jens trak en joker frem af sin rygsæk. En rapport fra Miljøstyrelsen fra 2017: "Nøgle til kortlægning af naturmæssigt særlig værdifuld skov":

Hvad er "naturmæssigt særlig værdifuld skov" - § 25 skov ?

"Naturmæssigt særlig værdifuld skov" er skov med naturværdier, der rækker udover det gennemsnitlige og almindelige. Det vil sige skov, som har særlig stor betydning for at bevare biologisk mangfoldighed i Danmark - forstået på både system-, arts- og gen-niveau. Det kan også være skov, som har anden særlig stor naturhistorisk værdi (fx naturgeografisk eller geologisk). Der er især fokus på:

- Overvejende naturlig skov, dvs. ikke-plantet skov, med særligt store forekomster af store træer, gamle træer, herunder veterantræer, hultræer og andre naturmæssigt værdifulde træer samt dødt ved.
- Skov af eller med særlige træarter som fx småbladet lind, der angiver særlig lang tids skovdække.
- Skov på voksesteder, der giver helt særlige naturforhold fx kildevæld, erosion eller kalkbund.
- Skove med særlig lang kontinuitet.

Skovlovens § 25 gør det muligt at kortlægge "andre naturmæssigt særlig værdifulde skove" end dem, der er omfattet af kortlægningen efter § 15. § 15 omhandler kortlægning af skov efter EU-habitatdirektivet.

I forordet kan man læse, at

"Kortlægning af naturmæssigt særlig værdifuld skov er en del af regeringens Naturpakke fra 2016. Kortlægningen er samtidig et bidrag til Naturpakkens initiativ om udlægning af urørt skov og biodiversitetsskov i skove forvaltet af Naturstyrelsen".

Nøglen er tænkt som et hjælpemiddel til at udpege de skovarealer, som vurderes at være "naturmæssigt særlig værdifulde" og som derfor bør/skal kortlægges.

Nøglen fokuserer på arealer med eksisterende, værdifulde strukturer, som dels har betydning som levesteder, herunder **nøglebiotoper** og større forekomster af **nøgleelementer**, og dels har eller indikerer lang kontinuitet i en række basale forhold.

Og så er nøglen opbygget med valgmuligheder som i en "gammeldags" flora:

Jens gennemgik som eksempel, nøglen til den skov, vi besøgte:

- 1a. Skov. Helt eller delvist træbevokset (mindst 10 % kronedækning), bortset fra mindre (< 1 ha) lysninger, vådområder o.l., der indgår naturligt i arealet – 2
- 2b. Intet umiddelbart synligt plantningspræg – 3
- 3a. Hjemmehørende og potentielt hjemmehørende træarter udgør mindst 50 % - 4
- 4b. Skov med mindre strukturel variation end i 4a – 5
- 5d. Ingen tydelige tegn på eller præg af stævning eller græsning – 6
- 6b. Varieret blandskov med mindst 3 hjemmehørende arter med dbh $\geq$ 20 cm i kronetaget, og træartsfordeling (herunder zonerings) efter naturlige gradienter især vandstand – Det anbefales, at den **KORTLÆGGES**

Man benytter sig af såkaldte **signalarter**, der er planter, der signalerer høj naturværdi. F.eks. signalerer arter som gul anemone, liden lærkespore og tyndakset gøgeurt en uforstyrret skovbund og lang skovkontinuitet.

Således hjulpet på vej med det nyeste indenfor bevidstgørelsen af naturværdierne i landets skove, vel at mærke dem, Naturstyrelsen forvalter, kunne Jens afslutte ekskursionen efter to timers vandring i et dejligt forårsvejr med sol og varme samt et stort udvalg af tidligt blomstrende skovplanter.

Men, sikringen af de privatejede bornholmske bondeskoves biodiversitet påhviler fortsat ejernes valg om at passe på sine naturværdier eller konvertere den stående biomasse i flis og penge med ubodelig skade på biodiversiteten.

Referat
Finn Hansen